МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра криміналістики та судової медицини

Ю. Б. Комаринська, В. В. Панасюк

ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ДІТЕЙ, ЯКІ Є ПОТЕРПІЛИМИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Методичні рекомендації



Київ
2026

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра криміналістики та судової медицини

Ю. Б. Комаринська, В. В. Панасюк

ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ДІТЕЙ, ЯКІ Є ПОТЕРПІЛИМИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Методичні рекомендації

Київ
2026

УДК 344.13(076)
К630

Авторський колектив:

Комаринська Ю. Б., професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Панасюк В. В., ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури Національної академії внутрішніх справ

Рецензенти:

Мурзо Є. О. – старший слідчий в ОВС 3-го відділу (методичної роботи та правового забезпечення) управління організації роботи та методичного забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України, доктор філософії в галузі права;

Плетенець В. М. – професор кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ 2 січня 2026 року (протокол № 1)

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за їхню якість, а також відсутність у них відомостей, що становлять державну таємницю та службову інформацію, несуть автори

Комаринська Ю. Б.

К630 Проведення допиту осіб похилого віку та дітей, які є потерпілими від домашнього насильства [Текст] : метод. рек. / Ю. Комаринська, В. Панасюк. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2026. – 71 с.

У методичних рекомендаціях висвітлено особливості організації та тактики проведення допиту осіб похилого віку та дітей – потерпілих від домашнього насильства. Висвітлено загальні характеристики вразливості цих категорій осіб, підходи до підготовки та проведення допиту з огляду на вікові, психологічні та когнітивні особливості, а також наведено практичні приклади запитань і типові помилки, яких слід уникати під час слідчих (розшукових) дій.

Увагу зосереджено на питаннях фіксації результатів допиту, дотримання процесуальних гарантій, роботи з особами, які мають когнітивні порушення або інвалідність, а також залученні допоміжних фахівців – психологів, педагогів, перекладачів і соціальних працівників.

Видання призначене для слідчих, дізнавачів, працівників суду, органів прокуратури, оперативних підрозділів, викладачів закладів вищої освіти, здобувачів вищої освіти й усіх, хто цікавиться питаннями протидії кримінальним правопорушенням.

УДК 344.13(076)

© Національна академія внутрішніх справ, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП....4

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВРАЗЛИВОСТІ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА (ОСОБИ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ДІТИ) 5

1.1. Загальна характеристика вразливості особи похилого віку....5

1.2. Загальна характеристика вразливості дитини....6

2. ПІДГОТОВКА ДО ДОПИТУ 8

2.1. Підготовка до допиту особи похилого віку 8

2.2. Підготовка до допиту дитини....10

3. ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ....12

3.1. Проведення допиту особи похилого віку....12

3.2. Проведення допиту дитини 14

4. ПРИКЛАДИ ЗАПИТАНЬ....18

4.1. Запитання до особи похилого віку....18

4.2. Запитання до дитини 22

4.2.1. Запитання до малолітньої дитини....23

4.2.2. Запитання до неповнолітньої дитини....26

5. ФІКСАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОПИТУ....33

6. ОСОБЛИВІ ВИПАДКИ 35

7. ТИПОВІ ПОМИЛКИ ТА ЇХ НАСЛІДКИ 37

8. ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ....39

ВИСНОВОК....40

ДОДАТКИ....42

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ....62

ВСТУП

Забезпечення дотримання прав й основоположних свобод громадян є невід'ємним завданням сучасної правової держави. Випадки порушення останніх викликають занепокоєння в суспільстві, громадяни втрачають відчуття захищеності та панування законності, що своєю чергою призводить до соціально-економічного дисбалансу в країні. Украй небезпечними є правопорушення, що вчиняють систематично і залишаються безкарними. До такого виду кримінально протиправної діяльності можна віднести кримінальні правопорушення, що вчиняють у сімейному середовищі одними членами родини щодо інших. Хоча криміналізацію домашнього насильства вже запроваджено в різних країнах, створено нормативно-правову базу з питань протидії та запобігання такому виду насильства, проведено наукові дослідження в різних наукових галузях, створено як державні, так і приватні заклади з надання допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства, активно висвітлюють у медіа шляхи уникнення та залишення насильницьких стосунків, однак досі залишається чимало проблемних питань на шляху до подолання цього ганебного явища.

Діти й особи похилого віку є однією з найвразливіших категорій громадян. У випадках домашнього насильства вони опиняються в особливо небезпечному становищі, адже особи, які чинять щодо них насильство, є близькі родичі чи співмешканці, від яких залежать їхній побут і розвиток, догляд та безпека.

Через вікові, фізичні, емоційні та когнітивні особливості такі особи потребують особливого підходу під час допиту. Неправильно проведений допит може призвести не лише до втрати важливих доказів, а й до повторної психологічної травматизації потерпілого.

Метою методичних рекомендацій є формування для працівників Національної поліції України чіткого, зрозумілого та послідовного алгоритму дій під час допиту осіб похилого віку й дітей під час розслідування домашнього насильства.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВРАЗЛИВОСТІ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА (ОСОБИ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ДІТИ)

1.1. Загальна характеристика вразливості особи похилого віку

Отримання необхідної криміналістично значущої інформації від осіб похилого віку під час розслідування домашнього насильства є складним і багатогранним процесом, який вимагає від слідчого не лише професійних знань, а й високого рівня психологічної чутливості. Вік і соціально-психологічний статус потерпілих суттєво впливають на характер їхніх свідчень, а також на готовність співпрацювати зі слідством.

По-перше, необхідно враховувати можливі когнітивні обмеження, властиві багатьом особам старшого віку. Тобто психологічні обмеження або складнощі, які перешкоджають сприйняттю, опрацюванню та використанню інформації, а також ефективному прийняттю рішень. Ідеться про погіршення пам'яті, зниження концентрації уваги, уповільнення реакції та складнощі у відтворенні деталей події. У деяких випадках це може призвести до неповних або суперечливих показань, що потребує від слідчого терпіння та застосування спеціальних тактичних прийомів для їх уточнення.

По-друге, важливим чинником є підвищений рівень тривожності та стресу. Потерпілі літнього та старечого віку часто перебувають у стані постійного психологічного напруження, спричиненого як фактом насильства, так і страхом перед повторними виявами агресії. Вони можуть відчувати сором, провину або сумніви в доцільності надання показань проти близьких родичів, що ускладнює процес комунікації.

По-третє, слід ураховувати різні форми залежності від підозрюваної особи – фінансову, побутову чи фізичну. У багатьох випадках саме діти чи інші близькі родичі здійснюють догляд за особами похилого віку, забезпечують їхні базові потреби. Це створює ситуацію, коли потерпілий може замовчувати факти насильства або надавати неповні свідчення через страх втратити допомогу.

Крім того, серед суттєвих чинників відсутності бажання надавати інформацію є можливий страх виникнення несприйняття

або помсти з боку осіб з родинного кола, зокрема підозрюваного. Літні люди часто вважають себе беззахисними та не спроможними самостійно захистити свої права. Тому завданням слідчого є не лише формальне отримання свідчень, а й створення реального відчуття безпеки для потерпілого.

Такі обставини вимагають від слідчого забезпечення для таких осіб психологічної підтримки. Наявність під час допиту психолога, соціального працівника або іншого компетентного фахівця надає можливість знизити рівень емоційного напруження, допомагає потерпілій особі зосередитися на викладі обставин події та підвищує достовірність отриманої інформації.

Отже, у процесі допиту осіб похилого віку працівники поліції повинні поєднувати правові знання з навичками психологічної комунікації. Основною метою є не лише отримання достовірних доказів, а й формування в потерпілого атмосфери захищеності, довіри та впевненості в тому, що держава здатна забезпечити йому належний захист і відновлення справедливості.

1.2. Загальна характеристика вразливості дитини

Відповідно до законодавства України (Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III, Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III, Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV), зокрема ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII), дитина – це особа, яка не досягла 18 років. До цієї категорії належать як малолітні (особи до 14 років), так і неповнолітні (особи від 14-ти до 18 років). Кожна із зазначених категорій має вікові особливості, які не лише необхідно враховувати під час обрання тактики досудового розслідування, а й мають відповідні законодавчі вимоги до процесу організації та проведення слідчих (розшукових) дій.

Також, окрім зазначених особливостей та вимог, слід розуміти, що кожна дитина індивідуальна, має індивідуально-психологічні, емоційно-темпераментні особливості, на формування яких має вплив середовище в якому дитина зростає, розвивається. Тобто саме психолого-емоційний клімат родини визначає поведінкові особливості дитини, яка в кримінальних

правопорушеннях може бути як потерпілим, так і правопорушником.

Діти, які зростають у жорстокій сім'ї, мають значну, хоча й не статистично високу ймовірність бути втягнутими в насильницькі стосунки в дорослому віці. Дитяча віктимізація має довгострокові наслідки.

Застосоване до дитини насильство змінюється (змінюється форма домашнього насильства), яке з часом набуває подвійного, а іноді й потрійного характеру. Починаючи із психологічного насильства, відчуваючи своє панівне становище та безкарність, правопорушник переходить до фізичного й економічного насильства, а зрештою використовує всі форми насильства. Орієнтиром у виявленні та дослідженні в кримінальному провадженні доказів є конкретизовані дані про перебіг як одиничного вияву насильства, так і споріднених фактів протиправних дій.

Тактика допитів дітей (малолітніх і неповнолітніх) за останні десятиліття зазнала безпрецедентних змін, оскільки численні дослідження продемонстрували, що діти надзвичайно схильні надавати неправдиву інформацію, навіть неправдиво зізнаватися під час допиту в правоохоронних органах. Тому необхідною є зміна тактики поліції під час допиту дітей, вона є інакшою, ніж допит дорослих.

Розуміння таких обставин надасть можливість слідчому/дізнавачу визначити не лише процесуальні вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій, а й допоможе зрозуміти її психолого-емоційні особливості, ступінь і важкість впливу аб'юзивних стосунків у сім'ї, обрати тактику отримання вербальної інформації, сформулювати питання.

Під час розслідування слід мінімізувати можливості психічного травмування дитини, де необхідно відтворити події трагічного, насильницького характеру.

Готуючись до допиту, слід ураховувати, що в дитини є «історія» травм, причому як психологічного, так і фізичного характеру. Психологічні проблеми зі здоров'ям передбачають посттравматичний стресовий розлад, депресію, тривогу, низьку самооцінку, психосоматичні скарги; у дітей недовголітньої групи підвищене зловживання психоактивними речовинами, самоушкодження та суїцидальні думки. Важливо усвідомлювати, як потерпілі відчувають і переживають процес розкриття інформації сторонній людині (під час досудового розслідування – це слідчий).

2. ПІДГОТОВКА ДО ДОПИТУ

Особи, які належать до вразливої категорії осіб, такі як діти та особи похилого віку, гостро відчувають втрату власної спроможності, зокрема в системі кримінального правосуддя. Через свій вік часто відчувають безсилля та втрату контролю після того, як повідомляють про вчинене щодо них насильство. Іноді така категорія осіб сприймає формальні процедури обміну інформацією як втрату самостійності, наприклад, коли вони не знають, що відбудеться далі та кому буде повідомлено надану ними інформацію, а отже, як її буде сприйнято. Переважна більшість із них на початку насильницьких відносин, повідомивши про це іншим особам (лікарі, вчителі та інші), не отримали ні підтримки, ні роз'яснень стосовно ситуації. Така обставина має важливе значення для формування тактики проведення допиту.

Така категорія потерпілих має постійне почуття провини за насильницьке ставлення до них, що ускладнює процес отримання від них інформації.

Використовуйте під час допиту прості технології, які можуть бути надзвичайно ефективними. Планшет можна використовувати для демонстрування тексту великого шрифту або можливості відобразити певну емоцію дитини, використовуючи картинки з обличчями (смайлами). Мета полягає в тому, щоб використовувати технології для підтримки, а не заміни людських зв'язків.

2.1. Підготовка до допиту особи похилого віку

Ефективність допиту вразливої категорії осіб під час розслідування домашнього насильства безпосередньо залежить від ретельної та професійної підготовки слідчого. Недооцінювання цього етапу може призвести до втрати доказової інформації, повторної травматизації потерпілого або спотворення його показань. Підготовчі заходи повинні охоплювати кілька ключових складових.

Уточнення обставин. Перед призначенням допиту слідчий повинен упевнитися в наявності достатніх підстав для проведення цієї слідчої (розшукової) дії. До таких підстав можуть належати: письмова заява потерпілого чи повідомлення від третіх осіб (сусідів, соціальних працівників, родичів), результати оцінки ризику повторного насильства, а також зафіксовані візуальні ознаки фізичного або психологічного тиску.

Крім того, важливим завданням є *збирання інформації про стан здоров'я та когнітивні можливості особи*. Літні потерпілі можуть мати хронічні захворювання, зниження слуху, зору чи пам'яті, що впливає на їхню здатність давати чіткі й послідовні свідчення. Необхідно вивчити й усвідомити нездужання або комунікативні бар'єри вашого співрозмовника, перш ніж взаємодіяти з ним.

Тому в складних випадках доцільно заздалегідь проконсультуватися із психологом або медичним працівником, аби адаптувати методику допиту до індивідуальних особливостей людини.

Вибір місця проведення допиту має важливе значення для психологічного стану потерпілого. Допит слід здійснювати в максимально комфортній та безпечній обстановці, що сприятиме довірливій комунікації, зниженню рівня стресу. Найчастіше це може бути:

1) власне житло потерпілого, якщо воно не є місцем перебування підозрюваного;

2) лікувальний заклад, у разі якщо особа перебуває на стаціонарному чи амбулаторному лікуванні;

3) соціальний заклад, який надає допомогу потерпілим від насильства;

4) спеціально облаштована кімната поліції, призначена для роботи із вразливими категоріями осіб.

Щоб забезпечити ефективне спілкування, проконтролюйте, щоб місце допиту мало спокійну атмосферу (мінімальна кількість сторонніх осіб, обмежити доступ до приміщення іншим співробітникам тощо), мало належне освітлення з мінімальним відблиском, щоб допомогти людям із вадами зору чітко бачити, з мінімальним фоновим шумом (радіоприймач, звук із гаджетів, вентилятор тощо).

Розташуйте сидіння на рівні очей, обличчям один до одного безпосередньо, щоб полегшити спілкування віч-на-віч і читання по губах, зчитування невербальних сигналів.

Вибір часу проведення допиту. Обрання менш завантаженого для особи похилого віку часу мінімізує відволікання та втому. Для цього необхідним є врахування часу відвідування лікаря, отримання пенсії, годин роботи магазину, інших важливих для особи похилого віку зустрічей.

Категорично заборонено проводити допит у присутності підозрюваного або інших осіб, зокрема з родинного кола, які можуть чинити психологічний тиск на потерпілого, впливати на достовірність його свідчень.

Також для забезпечення процесуальної справедливості й дотримання прав літньої особи доцільним є залучення відповідних фахівців:

1) адвоката – обов'язкова участь, якщо особа визнана потерпілою в кримінальному провадженні;

2) психолога чи соціального працівника – рекомендовано залучати в більшості випадків, адже їхня присутність знижує рівень тривожності та сприяє збереженню емоційної рівноваги потерпілого;

3) перекладач або асистент – необхідний у разі, якщо особа має проблеми зі слухом, зором або мовленням. Це гарантує, що всі свідчення будуть зрозумілі та зафіксовані максимально точно.

Отже, підготовка до допиту осіб похилого віку потребує комплексного підходу, що поєднує організаційні, медико-психологічні та правові аспекти. Лише за умови їхньої належної реалізації можна очікувати отримання достовірних і процесуально значущих свідчень без шкоди для психоемоційного стану потерпілого.

2.2. Підготовка до допиту дитини

Діти віддають перевагу короткостроковим вигодам, а не довгостроковим наслідкам, схильні виконувати прохання авторитетів, таких як поліція. У підлітковому віці частина мозку, яка прагне винагороди, надзвичайно активна, натомість лобова доля, яка керує прийняттям зважених рішень, досі розвивається.

Перед початком інтерв'ю або допиту дитини необхідно зібрати наявну інформацію:

– сімейний стан: батьки, законний опікун або особа, відповідальна за дитину;

– встановити (за можливості) точний вік дитини;

– розумові здібності, зокрема навчальні та/або емоційні порушення;

– рівень освіти;

– визначити мову, яку розуміє та якою розмовляє дитина;

– з'ясувати факти попередніх контактів із правоохоронними органами й офіційні записи про такі контакти.

1. Створити план допиту. Під час складання плану необхідним є розроблення стратегії встановлення психологічного контакту: з чого і яким тоном розпочинати спілкування, визначити питання та можливі відповіді на них відповідно до віку дитини. Допомогти в цьому може: аналіз (за наявності) попереднього досвіду спілкування неповнолітнього з поліцією (як дитина реагувала на поліцію, як поводилася і відповідала на питання); встановлення зрілості та розвитку дитини; з огляду на серйозність кримінального правопорушення, яке розслідують, важливість і необхідність отриманої від дитини інформації.

2. Визначити відповідне місце й обстановку для інтерв'ю або допиту на основі отриманих факторів й інших обставин, пов'язаних із кримінальним правопорушенням. Загальноприйнятими є методики допиту дитини, такі як «Зелена кімната» й «Барнахус». Залежно від процесуального становища та ступені травматизації дитини обирають методику. Методика «Зелена кімната» фокусує увагу на безпечному та дружньому до дитини місці для проведення допиту та мінімізації травматизації, натомість модель «Барнахус» забезпечує комплексний, міждисциплінарний підхід, інтегруючи медичну, психологічну та правоохоронну складові під одним дахом, що дає змогу одночасно захистити права дитини та зібрати надійні докази для судового провадження.

3. Записуйте інтерв'ю/допит на аудіо- та відеоносії.

4. Обмежити кількість осіб, присутніх на інтерв'ю/допиті, до мінімально необхідної.

5. Безпосередній допит неповнолітніх слід проводити без зволікань. Слід завжди пам'ятати, що допит малолітньої або неповнолітньої особи проводять за обов'язковою присутністю законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Тому, з огляду на специфіку механізму вчинення домашнього насильства, слідчий має обґрунтовано визначити особу, яка буде супроводжувати дитину під час допиту.

3. ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ

3.1. Проведення допиту особи похилого віку

Етап безпосереднього проведення допиту є ключовим у процесі розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку. Від того, наскільки виважено та професійно слідчий організує комунікацію, залежить не лише якість отриманих свідчень, а й психологічний стан потерпілого. Під час допиту важливо поєднати процесуальні вимоги з гуманістичним підходом, ураховуючи вікові й емоційні особливості осіб літнього віку.

Створення правильної атмосфери під час допиту є передумовою для формування довіри між слідчим і потерпілим. У цьому контексті необхідно:

1) виключити будь-які форми тиску, психологічного пресингу чи демонстрації сили, адже це може призвести до замовчування фактів або надання неправдивих відомостей;

2) не демонструвати свою обізнаність у деталях події, яку розслідують;

3) почати з неформальної, спокійної розмови, яка допоможе знизити рівень тривожності та сформувати в потерпілого відчуття безпеки;

4) пояснити мету і значення допиту простою, доступною мовою, акцентувавши, що завдання правоохоронних органів полягає не в покаранні членів сім'ї «заради покарання», а в захисті особи, попередженні нових випадків насильства та відновленні її прав;

5) виявити повагу, що передбачає повагу до особистих уподобань і культурного походження. Повага починається з питання про те, як вони вважають за краще, щоб до них зверталися – на ім'я, прізвище, «пан»/«пані». Слід уникати таких слів, як «шановний», їх може бути сприйнято як неповагу.

Правильна атмосфера дає змогу уникнути повторної травматизації та підвищує імовірність отримання достовірних і послідовних свідчень.

Формулювання запитань відіграє вирішальну роль у результативності допиту. Під час роботи з особами похилого віку необхідно:

1) використовувати просту, зрозумілу мову, уникаючи складних термінів і юридичних конструкцій, які можуть ввести особу в оману;

2) формулювати стислі, відкриті запитання, що дають змогу потерпілому вільно висловлювати власні думки та почуття;

3) уникати спеціалізованих формулювань, які можуть здаватися незрозумілими (наприклад, замість «опишіть характер тілесних ушкоджень» доцільніше спитати «Чи були у вас синці чи інші сліди після цього випадку?»);

4) слід бути виваженими, якщо відчуваєте нетерпіння щодо темпу людини літнього віку. У деяких людей можуть виникнути проблеми зі швидкими запитаннями або потоком інформації. Тому слід говорити повільніше, щоб дати такій особі час обміркувати те, про що в неї запитали, і не перебивати її.

Приклади доречних запитань:

«Що саме сталося?»

«Хто це вчинив?»

«Що Ви відчували в той момент?»

«Як часто таке трапляється?»

«Чи бачив це хтось ще?»

«Як Ви діяли одразу після того випадку?»

Адаптуйте свій голос до потреб людини. Оцініть навколишнє середовище і те, як воно пов'язане зі слуховими можливостями людини. Не кричіть просто тому, що слухач старший. Ставтеся до людини з повагою, висловлюючи та говорячи з комфортною гучністю, яка підходить для вас обох.

Розмовляйте з особою похилого віку як з дорослою людиною. Наявність фізичних, сенсорних або когнітивних порушень не знижує зрілість дорослого пацієнта.

Важливим є «слухання», що можна визначити як багатоетапний процес, який охоплює такі методи, як коментування, підготовка та постановка відповідних запитань, повторення та узагальнення для вираження повного розуміння і підтвердження сказаного. Це також передбачає підтримку зорового контакту, використання невербальних жестів, таких як кивок або усмішка, і незначне перебивання того, хто говорить. Метою активного слухання є формування чіткого розуміння стурбованості ситуацією, а також ясне вираження інтересу слухача до повідомлення особи, яка розповідає.

Під час вільної розповіді особа похилого віку може захопитися спогадами й віддалитися від події, яку розслідують, тому важливим є тактовне повернення розповіді до предмета допиту. З цією метою потрібно сформулювати запитання, використовуючи останню надану інформацію, наприклад: «У той час, коли Ви почали працювати, Ваші старші колеги розповідали, що їхні дорослі діти грубо з ними поводяться?».

Використовуйте гумор під час допиту. Він може бути потужним інструментом для встановлення психологічного контакту, послаблення напруження та гуманізації спілкування. Спільний сміх миттєво налагоджує взаєморозуміння. Водночас його слід використовувати делікатно. Якщо ви знайдете хвилинку, щоб послухати історію особи похилого віку його молодість, сім'ю, кар'єру, – це не просто гаяння часу. Це підтверджує їхній життєвий досвід, засвідчує, що ви бачите цілісну особистість, часто може розкрити важливу інформацію про цінності й те, що для них найважливіше.

Проведення досудового розслідування та судовий розгляд факту домашнього насильства щодо особи похилого віку може призвести до певних змін у житті такої особи, тому необхідним є роз'яснення літній особі процесу загалом і можливих змін, навіть зміни місця проживання, надання інформації про притулки для жертв домашнього насильства тощо.

Проведення допиту осіб похилого віку має поєднувати чітку процесуальну логіку з гнучкістю і тактовністю в комунікації. Це дає змогу отримати достовірні показання без шкоди для емоційного стану постраждалого, що відповідає як завданням кримінального провадження, так і принципам гуманності.

3.2. Проведення допиту дитини

Офіцери повинні пристосовувати свої запитання до віку дитини, рівня розвитку, освіти, розумових здібностей та іншої інформації, отриманої під час підготовчого етапу.

Слід дотримуватися таких рекомендацій:

1. Уникати використання поліцейської або юридичної термінології, ділового тону, що демонструє досвід і професіоналізм.

2. Використовувати імена та назви місць замість займенників. Наприклад: *«Чим твоя мати Марія тебе била?», «З татом ви гуляли у парку Слави?».*

3. Використовувати короткі, прості слова та речення.

4. Уникати питань з декількома частинами.

5. Пов'язувати часові події з конкретними подіями в житті неповнолітнього. Наприклад: *«З тобою говорив дядько Сашко, коли святкували Різдво?»*.

6. Уникати питань з відповіддю «так/ні», натомість використовувати питання, які стимулюють оповідь.

7. Уникати питань, які підказують правильну відповідь і передбачають тонкий примус. Наприклад: «*Тобі слід розповісти правду про діда, інакше він знову може тобі зашкодити*».

8. Не висловлювати обіцянок чи погроз.

9. Уникати створення історії, щоб спонукати неповнолітнього розповісти свою.

10. Уникати завершення речень замість неповнолітнього. Дочекайтеся, коли дитина сама сформулює думку.

11. Дотримуватися логічної послідовності під час розмови.

12. Перевіряти відповіді, ставлячи питання, для отримання тієї самої інформації іншим способом.

13. Використовувати слова та вислови, що акцентують на позитивних рисах дитини, що мотивують говорити правду.

14. Опитування має бути обмежене за часом, однак перед наступними питаннями мають бути продумані перерви.

15. За можливості слід бути в цивільному одязі й не демонструвати зброю.

16. Слід перебувати на рівні неповнолітнього: сидіти поруч із ним, а не за столом або стоячи над ним.

17. Починати доцільно з представлення всіх учасників за прізвищем та ім'ям і пояснення мети допиту. Звертайтеся до дитини на ім'я.

18. Виявляти емпатію до дитини. Емпатія полягає в розумінні почуттів дитини з подальшою допомогою їй у тому, аби впоратися з тривогою, страхом, пов'язаними з раніше пережитим негативним досвідом, про який вона розповідає, а також зі стресом, негативними почуттями, спричиненими ситуацією допиту/опитування. Складові емпатії: розуміння того, що відчуває дитина під час розповіді про випадок насильства

або про іншу стресову ситуацію; розуміння емоції, з якою дитина подає важливу для неї інформацію; розуміння потреб дитини.

19. Важливо сказати дитині, що вона має право не відповідати на запитання. Якщо це неповнолітня особа – повідомити дитині про обов'язок говорити правду, ураховуючи її вікові особливості.

20. Необхідно встановити, чи дитина може відрізнити правду від обману, як вона розуміє частини тіла (якщо злочин пов'язаний із сексуальним або фізичним насильством щодо дитини), чи розрізняє кольори.

21. Запитати дитину, чим відрізняється правда від неправди та попросити її говорити правду під час розмови.

22. Необхідно переконати дитину, що вона партнер у розмові і що все, розказане нею, є важливим.

23. Підтримувати відповідний зоровий контакт без надмірного чи безперервного спостереження за дитиною.

24. Переривати розповідь дитини можна лише тоді, коли це вкрай необхідно.

25. Слід перепитувати дитину, якщо не зрозумілі її висловлювання.

26. Якщо дитина протягом тривалого часу не відповідатиме на запитання, слід спробувати сформулювати його інакше.

27. Гідно оцінювати зусилля дитини, яка дає показання, але не хвалити за конкретні відповіді, не обіцяти винагороди та взагалі не давати обіцянок (наприклад, «ми його обов'язково покараємо»).

28. Якщо є потреба, слід сказати дитині, що ви усвідомлюєте її занепокоєння, і засвідчити небезпідставність її почуття.

29. Не порушувати фізичного простору дитини та залишатися на відстані, що дитина сприйматиме як безпечну.

30. Не підганяти дитину, дати їй час на обдумування відповіді, не оцінювати дитину та її висловлювання.

31. Не реагувати здивуванням на висловлювання дитини, навіть якщо вони вас шокують.

32. Не коментувати описаних дитиною ситуацій відповідно до уявлень дорослих.

33. Не спонукати дитину до відповіді, говорячи, що вона повинна щось знати чи пам’ятати.

34. Не запитувати в скривдженої дитини, чи повинен бути покараним злочинець і як саме, не оцінювати близьких дитині осіб.

35. Не впадати в паніку, якщо дитина виражає негативні емоції, однак не казати: «не плач», «не нервуй» (владнайте ситуацію словами підтримки: «все гаразд», «заспокойся», «усе позаду»).

Пам’ятайте, що дитина розказує про події, що сталися не вперше, тому показання можуть бути відмінними від тих, які дитина давала раніше. Дитина могла проходити курс психологічної реабілітації, що також могло вплинути на сліди її пам’яті про події.

Важливо спостерігати за невербальними реакціями дитини, зважати на те, про що вона розповідає вільно, а на що реагує уповільненням, напруженням, тривогою.

Якщо дитині складно говорити про те, що сталося, буде доречним запропонувати їй намалювати, написати, показати на іграшці все те, про що вона могла б сказати.

4. ПРИКЛАДИ ЗАПИТАНЬ

4.1. Запитання до особи похилого віку

Допит осіб похилого віку під час розслідування домашнього насильства доцільно здійснювати поетапно, дотримуючись чіткої логіки та послідовності. Такий підхід дає змогу поступово встановити контакт із потерпілим, знизити його рівень тривожності, отримати правдиві й максимально повні свідчення, а також уникнути помилок, що можуть призвести до втрати важливої доказової інформації.

Найпоширенішою вадою в осіб похилого віку є втрата слуху. Тому, розмовляючи з людиною, що не чує, або має обмежений слух, дивіться їй прямо в очі й говоріть чітко. Деякі люди читають по губах. Намагайтеся стояти так, щоб ваші уста було добре видно та щоб вам нічого не заважало. Під час розмови дивіться прямо на особу й не закривайте вашого обличчя та рота. Знайте, що яскраве сонячне світло чи тінь можуть заважати сприйняттю, ускладнюють читання по губах. Говоріть чітко своїм звичайним голосом, у звичному темпі, крім випадків, коли особа попросить говорити гучніше чи повільніше. Використовуйте чіткі, стислі речення. Якщо особа не зрозуміла Вас, повторіть щойно сказане або спробуйте перефразувати речення. Деяким особам, що не чують або мають обмежений слух, може бути легше зрозуміти Вас, якщо Ви також використовуватимете жестикуляцію руками, щоб пояснити напрямок руху; також для правильного спрямування осіб з інвалідністю допомагає використання мап.

№	Етап	Мета	Приклади запитань
1.	Встановлення базового рівня поведінки (baseline)	Визначити природний темп мовлення, інтонацію, жести, щоб надалі виявити можливі зміни у стані людини.	Я знаю, що Ви, можливо, це вже знаєте, але я хочу пояснити, як будуть відбуватися наше спілкування і весь процес розслідування. Ви/ти не проти, якщо наша розмова буде записана на відео/аудіо? У разі відмови

			або сумнівів роз'яснити законодавчі вимоги та важливість як доказу такого запису. Також хочу пояснити, які можливі наслідки для особи, яка Вас образила. Хочу пояснити Вам ваші права, зокрема в сімейних стосунках. Як зазвичай проходить ваш ранок/вечір? Яку страву Ви любите готувати або яку Вам найчастіше готують? Що приносить Вам найбільше радості останнім часом? Чи маєте улюблені телепередачі, книги або газети? Коли Ви востаннє зустрічалися з друзями чи сусідами?
2.	Перехід до нейтральних тем	Зниження тривожності, формування довіри	Хто зазвичай допомагає Вам у побуті? Чи часто Вас відвідують діти, онуки або знайомі? Які у Вас стосунки із сусідами? Чи спілкуєтеся Ви з ними? Чи є у Вас домашні тварини? Як Ви про них дбаєте? Чим Ви любите займатися у вільний час?
		Усунення мінімізації серйозності шкоди	Ви знаєте про випадки поганих відносин між батьками та дітьми у Ваших знайомих? Ви погоджуєтеся зі мною, що кричати й використовувати нецензурні

			слова на адресу старших людей – це вкрай неправильно? Ви знаєте, що систематичні сварки можуть призвести до психічних хвороб? Ви знаєте, що за постійні сварки й обмеження в отриманні їжі, одягу тощо можна понести кримінальну відповідальність?
		Послаблення почуття провини	Ви знаєте, що виховання дітей має лише частковий вплив на формування її особистості? Бути злим, уживати алкоголь чи наркотики – це свідомий вибір людини, а не Ваше виховання. Ви не можете нести відповідальність за негаразди інших рідних людей.
3.	Основні події	Отримати первинний опис ситуації	Чи були випадки, коли вдома Вам було неприємно чи небезпечно? Можете описати, що тоді сталося? Хто був поруч у той момент? Що ви відчували тоді – страх, образу, біль? Чи зверталися Ви до когось по допомогу після цього випадку? Чи можете пригадати, коли це відбулося вперше?
4.	Когнітивне навантаження	Перевірити узгодженість показань, виявити можливе приховування	Спробуйте, будь ласка, розповісти цю подію у зворотному порядку – від кінця до початку. Які дрібні деталі Вам найбільше запам’яталися?

		інформації	Як змінювалися настрій чи поведінка кривдника від початку до завершення події? Що Ви зробили передусім, коли ситуація розпочалася? Чи можете описати місце події так, ніби ми зараз там знаходимося?
5.	Уточнення і деталізація	Зібрати більше доказів, виявити повторюваність подій	Чи схожі випадки траплялися раніше? Як часто? Чи хтось ще бачив або чув, що відбувалося? Чи можете Ви розповісти мені більше про те, що Ви відчуваєте? Що Ви зробили одразу після інциденту? Куди пішли, з ким розмовляли? Чи були якісь сліди чи пошкодження після події (речей, одягу, тіла)? Чи є у Вас медичні довідки або звернення до лікарів, пов'язані з наслідками насильства? Чи погрожував Вам кривдник покаранням, якщо Ви розкажете про подію?
6.	Перевірка узгодженості	Виявлення суперечностей у свідченнях	Ви згадували, що [деталь]. Можете уточнити, коли саме це сталося? Якби описав цю ситуацію хтось інший, хто міг бути поруч? Чи розповідали Ви про цю подію комусь іншому? Якщо так, то як саме Ви її описали тоді? Чи є щось, про що Ви не були впевнені, але тепер згадали точніше?

7.	Завершення	Зниження стресу, формування відчуття безпеки	Чого Ви хотіли б зараз найбільше? Що допомогло б Вам почуватися в безпеці? Яку підтримку від нас Ви очікуєте? Я хочу бути впевненим, що добре попрацював над поясненням процесу розслідування. Чи можете Ви розповісти мені своїми словами, як Ви зрозуміли? Чи є щось, що ми не запитали, але Ви вважаєте важливим сказати? Чи хотіли б Ви, щоб ми залучили до Вашої підтримки ще когось (наприклад, соціальну службу чи медичного працівника)? Я запишу Вам свій телефон і у разі виникнення запитань можете зв'язати зі мною.

4.2. Запитання до дитини

Під час постановки запитань важливо розуміти, що коли дитині ставлять значуще питання, її мовлення або уповільнюється, або стає надмірно деталізованим – так дитина намагається відтягти момент розповіді про факт насильства, що сприймає мозок як загрозу, яку дитина знову переживає у своїх спогадах. Важливо не заважати дитині, а надати їй можливість говорити за потребами – або уповільнитися, або говорити безупинно.

4.2.1. Запитання до малолітньої дитини

№	Етап	Мета	Приклади запитань і фраз
1.	Встановлення базового рівня поведінки (baseline)	Створення атмосфери «безпечного середовища»	Ти знаєш, що тобі не обов'язково щось розповідати? Ти можеш припинити наше спілкування в будь-який час. Чи ти хочеш поговорити зі мною? Ти знаєш, що за те, про що ми будемо говорити, ніхто тебе сварити не буде? Тобі не страшно тут бути?
		Роз'яснити необхідність надавати правдиву інформацію	Ви/ти не проти, якщо наша розмова буде записана на відео/аудіо? Я тобі хочу розповісти про правило перед тим, як ми з тобою почнемо спілкуватися. Воно називається «говорити правду». Чи знаєш ти, як дотримуватися цього правила? Щоб пояснити його, пограймо. Ти сьогодні одягнута в рожевий светрик. Якщо я скажу, що ти одягнута в жовтий – це правда чи обман? Тебе коли-небудь обманювали? Хто? Як ти почувався, коли тебе обманювали?
2.	Перехід до нейтральних тем	Зниження рівня тривожності, формування довіри	Ти можеш розказати, з ким ти більше за всіх удома любиш розмовляти? З ким тобі весело вдома гратися/проводити час? Хто вдома тобі допомагає робити уроки/збиратися в

			садок чи на прогулянку? Які ігри ти любиш? Яку музику, кіно, мультики ти любиш? Чи є в тебе домашні тварини? Як ти про них дбаєш? Чим ти любиш займатися у вільний час?
3.	Перехід до теми події	Роз'яснення, що дитина не могла впливати на протиправну поведінку близької людини та не несе відповідальності за неї. Звільнення дитини від почуття провини та співвідповідальності є важливим кроком для отримання від неї достовірної інформації	Ти зі всіма членами родини любиш проводити час? Хто більше за всіх на тебе свариться вдома? Розумію, що тобі це не подобається. Мама сердилася не через тебе, а тому, що їй зробили боляче/її образили інші. Тебе хтось образив/ображав удома? Я тут можу вислухати, як ти себе почував у цей момент. Якщо хтось вчинив неправильно, це не значить, що ти винен. Можеш розповісти, що сталося? Хтось робив тобі боляче? Як саме? Якщо мама/тато/дідусь/бабуся… на тебе сваряться це голосно для тебе? Які слова тобі не подобаються, коли на тебе свариться мама/тато/дідусь/бабуся…?
4.	Основні події	Отримати первинний опис ситуації	(відкриті/закриті): Як ти граєшся з дядьком? За якими правилами потрібно грати? Що робиш ти, а що робить він? Де він тебе торкався?

			Він робив тобі боляче? Ти сказала, що він тебе штовхнув? Чи ще якось він робив боляче? Мені здається, що ти пригадала подію… можеш розказати про це, або показати, або намалювати, коли будеш готова. Мені важливо почути (зрозуміти), що відбувалося з тобою
5.	Активне слухання	Уточнення отриманої інформації	**ПАРАФРАЗУВАННЯ (ПЕРЕКАЗ)** основної інформації, яку повідомила дитина, з використанням ключових слів, наприклад: Ти сказала, він робив тобі боляче. Як він робив тобі боляче? Покажи, напиши, намалюй і розфарбуй. **РЕЗЮМУВАННЯ** (проміжне і підсумкове) – це перевірка, чи правильно зрозуміла сказане особа, яка допитує дитину, наприклад: Я правильно тебе почула, зрозуміла, що … (тут резюмують висловлену дитиною інформація про подію)? Ти можеш виправити мене, додати інформацію, яку вважаєш за потрібну. Чи є ще щось, про що ти хотів/хотіла повідомити мені додатково? Чи є ще люди, які тебе ображають?

Питання, які починають з **«коли»,** зазвичай є **складними** для дитини.			
Питання, які починають з «чому», є найскладнішими, тому що вимагають розвинутих мовленнєвих умінь, здатності до причиново-наслідкового мислення та вміння об'єктивно сприймати світ, розуміти мотиви поведінки інших людей, можуть спричиняти почуття провини, пробуджувати захисні реакції, з огляду на схильність виправдовувати свою поведінку. **Питань, які починаються з «ЧОМУ?», НЕ СТАВИТИ!**			
6.	Завершення	Зниження рівня стресу, створення відчуття безпеки	Чого ти хотів би зараз найбільше? Ти не втомився розповідати? Чи ще хтось тебе ображає вдома? З ким ти хотів би зараз побачитися? Ти дуже допоміг мені зрозуміти що сталося. Ти смілива та чесна дитина. Хочу отримати твою згоду на те, що я повідомлю судді те, що ти розповів, він допоможе зробити так, щоб випадки, коли тебе ображають удома, більше не повторювалися. Дякую тобі за розмову.

4.2.2. Запитання до неповнолітньої дитини

Діти, які стали свідками або потерпілими від кримінальних правопорушень, зокрема домашнього насильства, постають перед низкою перешкод у розкритті та повідомленні про те, що з ними трапилося. Більшість дітей не лише не розповідають про насильство в дитинстві, а й тоді, коли вони вже досягли повноліття, мовчать про травматичний досвід. Вплив травми також може призвести до того, що діти сумніваються у власних переживаннях у підлітковому віці. Чимало дітей просто не повідомляють про це, бо вони не впевнені, що буде вжито хоч якихось заходів, що стосовно них

знову не буде вчинено насильство. Здебільшого таке насильство триває роками, а страх і невпевненість у підлітковому віці породжують ще більшу невпевненість, небажання розповідати комусь свою історію.

Тому під час допиту неповнолітньої особи важливо розуміти ці бар'єри, щоб усунути їх. Часто неповнолітні на прохання розповісти поліцейському про насильство відповідають: «Повідомити про це – і який сенс? До чого я дійду? На мою думку, це просто марна трата часу, бо нічого не трапляється. Для чого комусь проходити через це?».

Неприпустимо ставитися до неповнолітнього як до малолітньої дитини, змушуючи її почуватися, що її проблеми нереальні, що насправді це не було таким значущим чи навіть кримінальним.

Уникайте повчального тону. Натомість застосуйте емпатичну поведінку, надавши можливість неповнолітньому висловитися. Не порівнюйте насильницьку ситуацію неповнолітнього з іншими відомими вам ситуаціями. Лише в контексті розмови можете навести приклад ситуації та запитати: «А як у тебе було?», «Це схоже на твою ситуацію?».

Не забувайте про гумор, відступ від тем насильства, жарти щодо певних підліткових ситуацій, що доречні для віку потерпілого, сприятимуть налагодженню контакту та зниженню вікових меж між вами й допитуваною особою.

№	Етап	Мета	Приклади запитань і фраз
1.	Встановлення базового рівня поведінки (baseline)	Створення атмосфери «безпечного середовища»	Ми можемо з тобою спілкуватися на «ти»? Як краще до тебе звертатися на ім'я чи так, як тебе називають друзі, на прізвисько? Ти знаєш, що тобі не обов'язково щось розповідати? Ти можеш припинити наше спілкування в будь-який час. Чи ти хочеш поговорити зі мною?

			Можливо, тобі буде простіше говорити з поліцейським іншої статі? Я знаю, що ти, можливо, це вже знаєш, але я хочу пояснити, як будуть відбуватися наше спілкування і весь процес розслідування. Також хочу пояснити, які можливі наслідки для особи, яка тебе образила чи, на твою думку може образити.
		Роз'яснити необхідність надавати правдиву інформацію	Ви/ти не проти, якщо наша розмова буде записана на відео/аудіо? Я спершу покажу, як це працює і де знаходиться камера. Хочу пояснити тобі, чому це важливо. Тебе коли-небудь обманювали? Хто? Як ти почувався, коли тебе обманювали? Ти погоджуєшся зі мною, що коли не сказати правду про те, що сталося, ніхто і не зможе допомогти?
2.	Перехід до нейтральних тем	Зниження тривожності, утвердження довіри	Ти можеш розповісти, з ким ти більше за всіх вдома спілкуєшся? З ким тобі весело вдома чи спокійно проводити час? Хто вдома тобі допомагає робити уроки/завдання/проєкти? Яку музику, кіно, мультики ти любиш? Чи є в тебе домашні тварини? Як ти про них дбаєш? Чим ти любиш займатися у вільний час?

		Послаблення почуття провини	Учиняти протиправні дії: бути злим, принижувати, бити інших людей… це свідомий вибір іншої людини, а не твій. Ти не можеш нести відповідальність за проблеми й рішення інших людей, навіть якщо це твої рідні.
3.	Перехід до теми події	Роз'яснення, що дитина не могла впливати на протиправну поведінку близької людини та не несе відповідальності за неї. Звільнення дитини від почуття провини та співвідповідальності є вкрай важливим кроком для отримання від неї достовірної інформації.	У вас дружня родина? Ти зі всіма членами родини любиш проводити час? Хто більше за всіх на тебе свариться і робить зауваження вдома? Завжди, на твою думку, є підстави сваритися на тебе? Ти погодишся зі мною, що поганий настрій батьків не завжди через тебе, а тому, що в них проблеми на роботі чи в особистих стосунках? Тебе хтось образив/ображав вдома? Я тут можу вислухати, як ти себе почував у цей момент. Якщо хтось вчинив неправильно, це не означає, що ти винен. Я розумію, що ти вже в школі чув, але хочу роз'яснити тобі твої права, передусім у родинних справах. Ти погодишся зі мною, що якщо людина старше, то вона сильніша і може впливати на інших, незалежно від того, що робить слабша людина?

			Можеш розповісти, що сталося? Хтось робив тобі боляче? Як саме?
4.	Основні події	Отримати первинний опис ситуації	(Відкриті/закриті): Чи в дитинстві батько сварився на тебе? Як ще до того, як ти пішов у школу, ви проводили час з батьком? Батько/дядько… пропонував тобі гратися чи уявляти ситуації, які викликали в тебе неприємні відчуття? За якими правилами потрібно грати? Що робиш ти, а що робить він? Де він тебе торкався? Він робив тобі боляче? Ти сказала, що він тебе штовхнув? Чи ще якось він робив боляче? Мені здається, що ти пригадала подію… можеш розказати про це, коли будеш готова. Мені важливо почути (зрозуміти), що відбувалося з тобою.
		Усунення мінімізації серйозності шкоди	Ти знаєш про випадки поганих відносин між батьками й дітьми в знайомих? Ти погоджуєшся зі мною, що кричати й використовувати нецензурні слова на адресу інших родичів – це неправильно?

			Ти знаєш, що систематичні сварки можуть призвести до психічних і навіть фізичних хвороб? Ти знаєш, що за постійні сварки й обмеження в отриманні їжі, одягу тощо можна понести кримінальну відповідальність? Ти комусь повідомляла про свої страхи та проблеми? Сподіваюся, вони допомогли тобі.
5.	Активне слухання	Уточнення отриманої інформації	Парафраз (переказ) основної інформації, яку повідомила дитина з використанням ключових слів, наприклад: Ти сказала, він робив тобі боляче. Як він робив тобі боляче? Ти сказав, що вона приходила додому п'яна. Як часто це траплялося? Резюмування (проміжне і підсумкове) – це перевірка, чи правильно зрозуміла сказане особа, яка допитує дитину, наприклад: Я правильно тебе почула, зрозуміла, що… (тут резюмують висловлену дитиною інформацію про подію)? Ти можеш виправити мене, додати інформацію, яку вважаєш за потрібне. Чи є ще щось, про що ти хотів/хотіла повідомити мені додатково?

6.	Завершення	Зниження стресу, створення відчуття безпеки	Ти не втомився розповідати? Чи ще хтось тебе ображає вдома? Ти дуже допоміг мені зрозуміти, що сталося. Ти сміливa та чесна людина. Усе, що ти розказала, будуть знати лише окремі особи (прокурор, суддя…). Той, хто тебе образив, до суду не буде знати цю інформацію. Хочу отримати твою згоду на те, що я повідомлю судді те, що ти розповів, він допоможе зробити так, щоб випадки, коли тебе ображають удома, більше не повторювалися? Ми поговорили з тобою, і я хочу запитати, чи все зрозуміло тобі, як буде проходити розслідування? Я хочу бути впевненим, що добре пояснив тобі процес розслідування. Чи можеш розповісти мені своїми словами, як ти зрозумів? Дякую тобі за розмову.

5. ФІКСАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОПИТУ

Фіксація перебігу допиту осіб похилого віку й дитини під час розслідування домашнього насильства є одним із ключових елементів слідчої діяльності, адже саме якісно зафіксовані показання становлять основу доказової бази та впливають на подальший перебіг кримінального провадження. Відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства, зокрема ст. 104–107 КПК України, протоколювання і технічна фіксація допиту є не лише обов'язком слідчого, а й гарантією дотримання прав потерпілої особи.

По-перше, усі відповіді слід фіксувати дослівно, без скорочень, узагальнень чи інтерпретацій з боку слідчого. Це важливо з огляду на особливості когнітивного сприйняття як у літніх осіб, так і дітей: іноді навіть незначна зміна формулювання може призвести до втрати смислового навантаження чи створити підстави для сумнівів стосовно достовірності показань. У випадках, коли потерпілий має складнощі з читанням чи сприйняттям тексту, необхідним є зачитування протоколу вголос, що дає змогу підтвердити правильність і повноту внесених даних.

По-друге, якщо особа, з огляду на стан здоров'я або інші обставини, не здатна власноруч підписати протокол, у документі зазначають причину відсутності підпису, а для підтвердження достовірності долучають підписи свідків або інших учасників слідчої дії. Такий підхід забезпечує юридичну силу документа та виключає сумніви в його процесуальній легітимності.

По-третє, сучасна практика криміналістики наполягає на використанні технічних засобів фіксації. Аудіо- та відеозапис допиту, передбачений ст. 107 КПК України, має низку переваг:

1) забезпечує точність відтворення показань і мінімізує ризик їх спотворення;

2) дає змогу фіксувати невербальні сигнали (жести, міміку, інтонацію), що може мати значення під час оцінювання достовірності свідчень;

3) гарантує додатковий захист прав постраждалого, оскільки створює об'єктивний доказ перебігу слідчої дії.

Увагу слід спрямовувати на зберігання та використання зафіксованих матеріалів. Відповідно до процесуальних норм,

такі записи є офіційними доказами, їх недоторканність й автентичність мають бути забезпечені спеціальними технічними та юридичними засобами. Будь-які спроби редагування чи втручання в ці матеріали повинні бути виключені, оскільки це може поставити під сумнів допустимість доказів у суді.

Отже, документування допиту вразливих категорій осіб, таких як особи похилого віку й діти, – це не лише технічний етап, а й комплексний процес, спрямований на забезпечення достовірності доказів, дотримання процесуальних гарантій та захист прав найбільш уразливої категорії потерпілих. Належне оформлення протоколів і застосування аудіо-, відеофіксації дає змогу мінімізувати ризики повторної травматизації особи, оскільки знижує потребу в повторних допитах, підвищує рівень довіри до слідчих органів.

6. ОСОБЛИВІ ВИПАДКИ

У практиці розслідування нерідко виникають ситуації, коли стандартні підходи до допиту не можуть бути реалізовані в повному обсязі. Це стосується передусім випадків, коли особа боїться давати показання або коли наявні ознаки когнітивних розладів.

1. Коли особа боїться давати показання

Страх перед підозрюваним чи його оточенням є типовою перешкодою у формуванні доказової бази. У таких ситуаціях важливим є залучення психолога, здатного надати підтримку, а також застосування спеціальних процесуальних гарантій, серед яких – можливість анонімізації (здатність приховати персональні дані) потерпілого під час судового розгляду. Додатково доцільно використовувати положення ст. 65 КПК України, що дозволяють визнати особу свідком або потерпілим без її заяви, якщо наявні інші докази факту насильства. Це актуально передусім для випадків, коли наявні підстави, що перешкоджають добровільному наданню показань.

Спосіб, яким ми реагуємо на дітей, що зазнали шкоди, відрізняється від того, як ми реагуємо на дорослих. Політика щодо захисту передбачена для того, щоб захищати дітей, навіть у випадках, коли дитина може бути не готова повністю розповісти або не бажає, щоб були вжиті будь-які подальші дії. Щоб забезпечити безпеку дітей, часто необхідно зробити відповідні дії, що спрямовують розмову в необхідному напрямі, навіть якщо дитина цього не хоче. Це можна і слід робити чесно та зі співчуттям до дітей. Однак без належного спілкування з боку дорослих і професіоналів обмін інформацією без їхньої згоди може видаватися таким, що лякає та позбавляє сили. Діти відчувають право власності на свою історію і відчувають, що їхнє право на неї не поважають, коли інформацію передають без їхнього відома.

2. Коли особа має ознаки когнітивного розладу

Погіршення пам’яті, уваги чи здатності до логічного мислення в літніх людей може істотно впливати на якість і достовірність показань. У таких випадках обов’язковим є призначення судово-медичної експертизи, яка визначає здатність особи свідчити та рівень її дієздатності. Крім того,

важливою тактичною умовою є своєчасність допиту: показання необхідно зафіксувати якомога швидше, щоб уникнути їх втрати внаслідок прогресування захворювання. Застосування відеофіксації в таких випадках набуває особливого значення, оскільки дає змогу зберегти первинний стан сприйняття та відтворення подій.

Розширене документування та врахування особливих випадків допиту забезпечують не лише процесуальну правильність і доказову силу отриманих матеріалів, а й відповідають завданням кримінального провадження щодо захисту прав і свобод найуразливіших категорій громадян.

3. Коли особа має інвалідність

Належна комунікація важлива під час проведення досудового розслідування з будь-якою людиною, передусім важлива вона для певних осіб з інвалідністю (людина з порушенням зору, слуху, із втраченими кінцівками).

Загальні рекомендації для побудови належної комунікації в таких випадках:

– не ставте особистих запитань про інвалідність людини;

– не робіть висновків, що особа з інвалідністю потребує допомоги, тому що вона має інвалідність;

– завжди спершу запитайте, і якщо особа з інвалідністю каже Вам, що він/вона не потребує Вашої допомоги, просто прийміть цю відповідь;

– не нав’язуйте свою допомогу й не ображайтеся, якщо від Вашої пропозиції відмовляться;

– не торкайтеся людини з інвалідністю чи її допоміжних засобів пересування без її дозволу;

– якщо Ви не впевнені у тому, що саме Вам потрібно робити – спитайте;

– уникайте поблажливих евфемізмів, таких як «особливі», «особливі потреби», «люди з особливими потребами»;

– використовуйте точні та нейтральні описи людини та ситуації;

– уникайте посилань, які викликають або передають дискомфорт, жалість, біль або почуття безнадії.

Звертайте увагу на невербальні сигнали. Насуплена брова, гримаса або неспокій можуть сигналізувати про біль або страждання.

7. ТИПОВІ ПОМИЛКИ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

У процесі проведення допиту осіб похилого віку та дітей, які постраждали від домашнього насильства, надзвичайно важливо дотримуватися як процесуальних вимог, так і тактичних рекомендацій криміналістики. Недбалість або помилки на цьому етапі можуть мати подвійні негативні наслідки: з одного боку – призвести до втрати доказової інформації або її визнання недопустимою в суді, з іншого – призвести до повторної віктимізації, завдати додаткової психологічної шкоди потерпілому, що зменшує його готовність до подальшої співпраці зі слідством. Тому своєчасне виявлення та усунення типових помилок є необхідною умовою ефективності досудового розслідування та забезпечення прав потерпілої особи.

№	Помилка	Наслідок
1.	Протокол складений з порушеннями (відсутні підписи, неправильне оформлення, скорочені або неточні відповіді)	Суд може визнати показання недійсними; втрата важливих доказів; ризик повторного допиту, що збільшує стрес для потерпілого
2.	Присутність кривдника (або його родичів, які мають на постраждалого вплив)	Постраждалий може відмовитися від свідчень або дати неправдиві показання зі страху; створення атмосфери тиску
3.	Складна мова та юридичні терміни (“опишіть характер тілесних ушкоджень”, “вкажіть мотиви дій”)	Людина губиться, неправильно розуміє запитання, може дати нечіткі або випадкові відповіді; втрачається достовірність показань
4.	Відсутність психолога або соціального працівника за високого рівня стресу	Вторинна травматизація, небажання співпрацювати, відмова від подальших свідчень; ускладнення реабілітації постраждалого

5.	Ігнорування “емоційних деталей” (наприклад, слів про страх, приниження, відчуття небезпеки)	Втрата доказів психологічного й економічного насильства, які так само є кримінальним правопорушенням; спотворена картина ситуації
6.	Мінімізація серйозності кримінального правопорушення, наслідків отриманих травм, емоційного сприйняття події	Відмова надання інформації, повторна віктимізація потерпілого
7.	Ігнорування бажання потерпілого не повідомляти деталі події як членам родини, так і стороннім особам (школа, медіа, медичний заклад тощо)	Втрата налагодженого контакту з потерпілим, відмова від наданих раніше показань
8.	Непроведення консультацій з дітьми/особами похилого віку протягом усього досудового розслідування, а замість цього за замовчуванням спілкування з їхніми батьками/опікунами/доглядальниками	На завершальному етапі досудового розслідування або на стадії судового розгляду потерпілий змінює або відмовляється від наданих раніше показань, отримує психологічну травму

8. ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ

Збирання та долучення супровідних документів у кримінальних провадженнях про домашнє насильство, вчинене щодо осіб похилого віку та дітей, є важливим елементом формування повної та належної доказової бази. Вони не лише підтверджують показання потерпілого, а й забезпечують їхню об'єктивність і юридичну силу, що вкрай актуально у випадках, коли потерпіла особа, з огляду на вік чи психологічний стан, може давати неповні або суперечливі свідчення.

До основних супровідних документів належать:

1. *Акт оцінки ризику.* Складає працівник поліції відповідно до вимог Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Він дає змогу визначити рівень небезпеки для життя і здоров'я потерпілого, оцінити ймовірність повторного насильства й необхідність застосування термінових заборонних приписів. Такий документ має не лише процесуальне, а й превентивне значення.

2. *Медичні довідки та фотодокази.* Медична документація є ключовим доказом. Вона підтверджує факт завдання тілесних ушкоджень, фіксує психологічні або соматичні наслідки насильства. У випадках психологічного насильства особливу роль відіграють висновки лікаря-психіатра чи клінічного психолога, які можуть встановити факт психотравми. Фотографії тілесних ушкоджень та умов проживання потерпілого підсилюють доказову базу завдяки своїй наочності.

3. Характеристика з місця проживання. Отримується від сусідів, житлово-комунальних організацій або ОСББ (об'єднання співвласників багатоквартирного будинку). Такі характеристики дозволяють підтвердити факти конфліктів, проявів агресії з боку підозрюваного, часті виклики поліції та інші ознаки. Вони виступають додатковим незалежним джерелом інформації.

4. Заяви соціальних працівників чи сусідів. Соціальні працівники, які контактують із сім'єю, а також сторонні спостерігачі (сусіди) можуть надати відомості про тривалість та системність насильницьких дій. Такі документи зменшують ризик побудови обвинувачення виключно на показаннях потерпілого, що особливо важливо, коли останній може піддаватися тиску чи маніпуляціям з боку підозрюваного.

ВИСНОВОК

Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, що вчиняють щодо вразливої категорії осіб, таких як особи похилого віку й діти, вимагає застосування спеціальних методичних підходів, серед яких ключове місце посідає проведення вербальних слідчих (розшукових) дій, зокрема допиту. Ця слідча дія має подвійне значення: з одного боку, вона є основним джерелом формування доказової бази, з другого – створює ризик вторинної травматизації потерпілого. Саме тому організація і тактика допиту повинні поєднувати криміналістичні знання з огляду на психологічні та вікові особливості допитуваних осіб.

Узагальнений аналіз дає змогу констатувати, що ефективність допиту визначають:

1) належною підготовкою (збиранням інформації про стан здоров'я, когнітивні можливості, соціальний статус потерпілого, вибором безпечного місця та залученням фахівців);

2) створенням комфортної психологічної атмосфери та налагодженням довірливого контакту між слідчим й особою;

3) використанням адаптованих тактичних прийомів (хронологічного, асоціативного, методу когнітивного навантаження, повторного уточнення, активного слухання тощо), що враховують обмежені можливості пам'яті й підвищену емоційну чутливість таких людей;

4) інтеграцією положень сучасних наукових концепцій для підвищення достовірності показань і запобігання помилковим інтерпретаціям;

5) належним документуванням перебігу допиту із застосуванням аудіо- та відеофіксації, що підвищує доказову цінність матеріалів;

6) урахуванням особливих випадків (страх перед кривдником, когнітивні розлади, залежність), які потребують додаткових процесуальних і психологічних гарантій.

Отже, тактику проведення допиту осіб у вразливому стані (похилого віку та дітей) під час розслідування домашнього насильства слід розглядати як окремий комплекс

криміналістичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення достовірності та повноти показань, захист прав потерпілих і підвищення ефективності слідчої діяльності. Реалізація зазначених підходів сприятиме формуванню єдиної практики, яка поєднує міжнародні стандарти захисту прав людини та національні процесуальні норми, що забезпечить досягнення завдань кримінального провадження.

ДОДАТКИ

Додаток 1

ПРОТОКОЛ
допиту потерпілого

_____ «___» _____ 20__ року

Допит розпочато о «___» год «___» хв. Допит закінчено о «___» год «___» хв.

_____,
розглянувши матеріали кримінального провадження №_____, _____, яке розслідує СУ ГУНП в _____ області, перебуваючи у приміщенні _____, розташованому за адресою: _____ _____, з дотриманням вимог статей 55, 56, 58, 95, 104, 106, 223, 224 КПК України, допитав як потерпілого:

1. Прізвище, ім'я та по батькові	
2. Дата та місце народження	
3. Громадянство	
4. Освіта	
5. Місце роботи (навчання)	
6. Рід занять і посада	
7. Місце проживання (реєстрації) та контактні номери телефонів	
8. Сімейний стан	

9. Судимість	
10. Чи є депутатом (якої Ради)	
11. Відомості про паспорт або інший документ, що посвідчує особу	

Потерпілому _____ роз'яснено, що його викликано для дачі показань у кримінальному провадженні №_____

_____
(підпис)

Потерпілому _____ роз'яснено зміст ст. 63 Конституції України про те, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначене законом.

_____
(підпис)

Потерпілому _____ роз'яснено зміст ст. 18 КПК України про свободу від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів чи членів сім'ї.

_____
(підпис)

Потерпілому _____ роз'яснено порядок проведення допиту, його права, передбачені ст. 55, 56 КПК України, та обов'язки, передбачені ст. 57 КПК України, а саме:

1. Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

2. Права й обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого.

Потерпілому вручається пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення.

3. Потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

4. Потерпілим не може бути особа, якій моральна шкода завдана як представнику юридичної особи чи певної частини суспільства.

5. За наявності очевидних та достатніх підстав вважати, що заява, повідомлення про кримінальне правопорушення або заява про залучення до провадження як потерпілого подана особою, якій не завдано шкоди, зазначеної у частині першій цієї статті, слідчий або прокурор виносить вмотивовану постанову про відмову у визнанні потерпілим, яка може бути оскаржена слідчому судді.

6. Якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи або особа перебуває у стані, який унеможливлює подання нею відповідної заяви, положення частин першої – третьої цієї статті поширюються на близьких родичів чи членів сім'ї такої особи. Потерпілим визнається одна особа з числа близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням - потерпілими може бути визнано кілька осіб.

Після того, як особа, яка перебувала у стані, що унеможливлював подання нею відповідної заяви, набуде здатності користуватися процесуальними правами, вона може подати заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

7. Якщо особа не подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою. За відсутності такої згоди особа в разі необхідності може бути залучена до кримінального провадження як свідок.

Положення цієї частини не поширюються на провадження, яке може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого (кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення).

Протягом кримінального провадження потерпілий має право:

1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені цим Кодексом;

2) знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування;

3) подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду;

4) заявляти відводи та клопотання;

5) за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла;

6) давати пояснення, показання або відмовитися їх давати;

7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому цим Кодексом;

8) мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг;

9) давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження;

10) на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом;

11) знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, в порядку, передбаченому цим Кодексом, у тому числі після відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 цього Кодексу, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження;

12) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);

13) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення у випадках, передбачених цим Кодексом;

14) користуватися іншими правами, передбаченими цим Кодексом.

2. Під час досудового розслідування потерпілий має право:

1) на негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання його потерпілим;

2) отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;

3) подавати докази на підтвердження своєї заяви;

4) брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити Запитання прокурора до потерпілого:, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з

протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі;

5) отримувати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, після закінчення досудового розслідування.

3. Під час судового провадження в будь-якій інстанції потерпілий має право:

1) бути завчасно поінформованим про час і місце судового розгляду;

2) брати участь у судовому провадженні;

3) брати участь у безпосередній перевірці доказів;

4) підтримувати обвинувачення в суді у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення;

5) висловлювати свою думку під час вирішення питання про призначення покарання обвинуваченому, а також висловлювати свою думку при вирішенні питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;

6) знайомитися з судовими рішеннями, журналом судового засідання і технічним записом кримінального провадження в суді;

7) оскаржувати судові рішення в порядку, передбаченому цим Кодексом.

4. На всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та цим Кодексом випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження.

5. У разі якщо потерпілим є адміністратор за випуском облігацій, здійснення ним відмови від обвинувачення, апеляційної скарги, касаційної скарги, укладення угоди про примирення можливі за згодою зборів власників облігацій, отриманою відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки».

Крім цього, потерпілий зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття - завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття;

2) не перешкоджати встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення;

3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.

_____

(підпис)

Ознайомившись із своїми правами, потерплий заявив, що бажає давати показання українською мовою та викладати їх під запис. Послуг перекладача не потребує. Під час давання показань користуватися правовою допомогою адвоката не бажає

_____
(підпис)

Потерпілий _____ надає добровільну згоду на використання його свідчень для міжнародних судових інстанцій, зокрема Міжнародного кримінального суду, Міжнародного суду ООН, Європейського суду з прав людини та інших міжнародних судових органів, юрисдикція яких визнана Україною.

_____
(підпис)

Запитання до потерпілого: де і з ким Ви проживали до ____.___.20___ й надалі (зазначте адресу, родинний зв'язок, ПІБ, дати народження осіб, з якими проживали)?

Відповідь потерпілого: _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: з ким Ви проживаєте нині? Чи маєте родину або близьких, які підтримують з Вами зв'язок?

Відповідь потерпілого: _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи залежите Ви від когось у фінансовому або побутовому плані?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи були випадки, коли вдома Вам було неприємно або небезпечно?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: як Ви почуваєтеся зараз? Чи відчуваєте тривогу або страх?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи змінилися Ваші стосунки з близькими людьми останнім часом?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи траплялися випадки, коли хтось із членів Вашої родини чи інші особи застосовували до Вас фізичну силу? Опишіть, будь ласка.

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи були спрямовані на Вас образи, приниження, погрози? Які саме? Хто саме з близьких родичів їх вчиняв?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи обмежували Вас у доступі до грошей, продуктів, ліків чи засобів пересування?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи відбирали у Вас майно, пенсію або інші кошти? Якщо так, то хто саме?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи пам'ятаєте Ви, коли вперше виникли такі ситуації вчинення щодо Вас насильства? Як часто вони повторюються? І чи були свідки цих подій (сусіди, родичі, соціальні працівники)?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: який саме вид насильства щодо Вас вчиняли (фізичне, психологічне, економічне, сексуальне)? Можливо, декілька видів?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: як Ви діяли після випадків насильства – чи зверталися до поліції, лікарів, соціальних служб?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи отримували Ви тілесні ушкодження? Якщо так, які саме та чи зверталися по медичну допомогу?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи маєте медичні довідки, які підтверджують отримані травми або погіршення здоров'я?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи відчуваєте Ви психологічний дискомфорт, наприклад, страх залишатися вдома, нічні жахи, депресію?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи можете Ви описати поведінку особи, яка вчиняє насильство (характер, частота, вживання алкоголю чи наркотиків, конфлікти)?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи є у Вас фото-, відеоматеріали або інші документи, що підтверджують факти насильства?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи можете Ви надати контактні дані людей, які можуть підтвердити Ваші слова?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Запитання до потерпілого: чи бажаєте Ви, щоб Ваші свідчення було використано в суді для захисту Ваших прав?

Відповідь потерпілого: _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Інші відомості та обставини, які відомі потерпілому.

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

_____

Потерпілий:

Допитав:
Старший слідчий СУ ГУНП
в _____ області
старший лейтенант поліції

Додаток 2

ПРОТОКОЛ
допиту свідка

Дата і час проведення	
Місце проведення	
Прізвище, ім’я, по батькові, посада прокурора/слідчого	
Найменування (номер) кримінального провадження і дата реєстрації в ЄРДР	
	___.___.20__
Кваліфікація кримінального правопорушення	ч. 1 ст. 126-1 КК України
Орган, що здійснює досудове розслідування	СУ ГУНП в _____ області
Технічні засоби та їхні характеристики, програмне забезпечення, що використовували для фіксації допиту	
Носій інформації, на який зафіксовано показання	

з дотриманням вимог статей 65, 66, 95, 104, 106, 223, 224 КПК України здійснено допит свідка:

1. Прізвище, ім’я та по батькові	
2. Дата і місце народження	
3. Національність	
4. Громадянство	
5. Освіта	
6. Місце роботи (навчання)	
7. Рід заняття і посада	
8. Місця проживання і реєстрації	
9. Контактні номери телефонів	
10. Сімейний стан	
11. Судимість	
12. Чи є депутатом (якої Ради)	
13. Відомості про паспорт або інший документ, що посвідчує особу	

Свідку _____ роз’яснено, що його викликано для надання показань у кримінальному провадженні № _____ за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 126-1 КК України.

_____
(підпис)

Свідку _____ повідомлено про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання.

_____
(підпис)

Свідку _____ роз’яснено зміст ст. 18 КПК України про свободу від самовикриття і право не свідчити проти близьких родичів або членів сім’ї.

_____
(підпис)

Свідка _____ відповідно до ст. 67 КПК України попереджено про кримінальну відповідальність, передбачену ст. 384 «Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу» КК України та ст. 385 «Відмова свідка від давання показань».

_____
(підпис)

Свідку _____ роз'яснено порядок проведення допиту та його права й обов'язки, передбачені ст. 66 КПК України, а саме:

1. Свідок має право:

1) знати, у зв'язку з чим і в якому кримінальному провадженні його допитують;

2) користуватися під час давання показань та участі в проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката, повноваження якого підтверджуються згідно з положеннями статті 50 КПК України;

3) відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів і членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями статті 65 КПК України не підлягають розголошенню;

4) давати показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, і користуватися допомогою перекладача;

5) користуватися нотатками і документами під час давання показань у тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших відомостей, які йому складно тримати в пам'яті;

6) на відшкодування витрат, пов'язаних із викликом для давання показань;

7) ознайомлюватися з протоколом допиту та заявляти клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень, а також власноручно робити такі доповнення і зауваження;

8) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;

9) заявляти відвід перекладачу.

2. Свідок зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;

2) давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду;

3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження

та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі свідку у зв'язку з виконанням його обов'язків.

3. Особа, яку залучають до проведення процесуальних дій під час досудового розслідування як понятого або яка стала очевидцем таких дій, зобов'язана на вимогу слідчого, прокурора не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії.

_____
(підпис)

Ознайомившись зі своїми правами, свідок заявив, що бажає давати показання _____ мовою та викладати їх _____.
(вказати мову) (під запис або власноручно)

Послуг перекладача _____.
(потребує, не потребує)

Під час давання показань свідок користуватися правовою допомогою _____
(бажає, не бажає)

_____
(підпис)

Свідок _____ надає добровільну згоду на використання його свідчень для міжнародних судових інстанцій, зокрема Міжнародного кримінального суду, Міжнародного суду ООН, Європейського суду з прав людини та інших міжнародних судових органів, юрисдикція яких визнана Україною.

_____
(підпис)

Питання слідчого: чи відомо Вам, коли вперше сталися випадки домашнього насильства щодо потерпілої особи?

Відповідь:_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Питання слідчого: чи можете Ви вказати, як часто повторювалися такі випадки (одноразово, періодично, систематично)?

Відповідь:_____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Питання слідчого: чи були Ви безпосереднім свідком фактів насильства? Якщо так, то за яких обставин це відбувалося?

Відповідь:_____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Питання слідчого: чи бачили Ви на тілі потерпілого сліди тілесних ушкоджень або інші ознаки насильства (синці, подряпини, порваний одяг тощо)?

Відповідь:_____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Питання слідчого: чи чули Ви крики, погрози або інші вияви конфліктів у сім'ї потерпілого? Якщо так, то з чиєї сторони та з якою інтенсивністю?

Відповідь:_____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Питання слідчого: чи відомо Вам про страх потерпілої особи через підозрюваного? Чи висловлювала вона небажання повідомляти про насильство офіційним органам?

Відповідь:_____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Питання слідчого: чи зверталася до Вас потерпіла особа за допомогою (попросила прихистку, розповідала про факти насильства, просила викликати поліцію)?

Відповідь:_____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Питання слідчого: чи можете Ви назвати інших осіб (сусідів, родичів, соціальних працівників), які можуть підтвердити факти насильства?

Відповідь:_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Питання слідчого: чи бажаєте Ви додати будь-які відомості, які вважаєте важливими для об'єктивного розслідування? Чи готові Ви, у разі необхідності, надати додаткові пояснення або виступити свідком у суді?

Відповідь:_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Свідок:

Допитав:
Старший слідчий СУ ГУНП
в _____ області
старший лейтенант поліції

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 12 Strategies for Effective Communication with Elderly Patients. *Transform Your Practice with HIPAA-Compliant 2-Way Texting | Curogram*. URL: https://curogram.com/blog/ffective-communication-with-elderly-patients
2. Abdulghafor R., Turaev S., Ali M. A. H. Body Language Analysis in Healthcare: An Overview. *Healthcare*. 2022. Vol. 10. No. 7. P. 1251. DOI: https://doi.org/10.3390/healthcare10071251
3. Access to Counsel – The Gault Center. *The Gault Center – Promoting justice for all youth*. URL: https://jlc.org/issues/access-counsel
4. Goldin-Meadow S., Saltzman J. The Cultural Bounds of Maternal Accommodation: How Chinese and American Mothers Communicate With Deaf and Hearing Children. *Psychological Science*. 2000. Vol. 11. No. 4. P. 307–314. DOI: https://doi.org/10.1111/1467-9280.00261
5. Heron R. L., Eisma M. C. Barriers and facilitators of disclosing domestic violence to the healthcare service: A systematic review of qualitative research. *Health & Social Care in the Community*. 2021. Vol. 29. No. 3. P. 612–630. DOI: https://doi.org/10.1111/hsc.13282
6. Homepage | Children's Commissioner for England. *Children's Commissioner for England*. URL: https://www.childrenscommissioner.gov.uk/
7. Juvenile Interview and Interrogation. *International Association of Chiefs of Police*. URL: https://www.theiacp.org/resources/policyprotocol/juvenile-interview-and-interrogation
8. MA-SLP I. D. How to Communicate Effectively With Children (with Pictures). *wikiHow Life – Trustworthy How To Instructions*. URL: https://www.wikihow.life/Communicate-Effectively-With-Children
9. National Institutes of Health (NIH) |. National Institutes of Health (NIH). URL: https://www.nih.gov/
10. Robinson L., Spilsbury K. Systematic review of the perceptions and experiences of accessing health services by adult victims of domestic violence. *Health & Social Care in the*

Community. 2007. Vol. 16. No. 1. P. 16–30. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1365-2524.2007.00721.x

11. Using Social Media to Explore the Consequences of Domestic Violence on Mental Health / [M. Liu et al.]. *Journal of Interpersonal Violence*. 2018. P. 088626051875775. DOI: https://doi.org/10.1177/0886260518757756

12. Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства : метод. рек. Дніпро : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 136 с.

13. Бахін В. П., Весельський В. К. Тактика допиту : навч. посіб. Київ : Правник, 1997. 64 с. (Серія «Навчально-практичне видання»).

14. Бахін В. П., Весельський В. К., Маліков Т. С. Поліцейський допит у США (поради допитуючому) : навч. посіб. Київ : Правник, 1997. 33 с.

15. Бахін В. П., Гора І. В., Цимбал П. В. Криміналістика : курс лекцій : у 2 ч. Ірпінь : Акад. ДПС України, 2002. Ч. І. 356 с.

16. Бахін В. П., Когамов М. Ч., Карпов Н. С. Допит на попередньому слідстві (кримінально-процесуальні та криміналістичні питання). Київ, 1999. 208 с.

17. Бєлан С. В., Луценко Т. О. Особливості залучення спеціаліста-психолога у кримінальному процесі. *Проблеми екстремальної та кризової психології.* 2010. Вип. 7.

18. Біленко С. П. Кримінологічна характеристика кривдника. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренко.* 2019. Вип. 2 (86). С. 95–105

19. Ботнаренко І. А. Домашнє насильство: початковий етап розслідування. *Криміналістичний вісник.* 2021. № 36 (2). С. 82–92. DOI: https://doi. org/10.37025/1992-4437/2021-36-2-82

20. Весельский В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні й тактичні аспекти) : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 1999. 20 с.

21. Весельський В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти) : монографія. Київ : Правник, 1999. 126 с.

22. Весельський В. К., Кузьмічов В. С., Мацишин В. С., Старушкевич А. В. Особливості провадження допиту підозрюваного (обвинуваченого) з метою недопущення тортур.

23. Винниченко Ю. Д. «Зелена кімната» у практиці досудового розслідування: поняття та значення. *Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід :* матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. С. 120–122. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/31306/1/zahust_prav_ludunu.pdf#page=121

24. Віксич С. Д. Допит неповнолітньої особи з використанням новітніх технологій. Київ, 2020. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c6afb7ad-fb3d-4b29-bbb0

25. Гумін О. М. Характеристика осіб, які вчиняють насильство в сім'ї. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки».* 2014. № 810. С. 172–177.

26. Динту В. А. Обстановка злочину як елемент криміналістичної характеристики злочинів : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2014. 21 с. URL: http://hdl.handle.net/11300/854

27. Допит неповнолітнього: що потрібно знати. *ЮРЛІГА*. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/209538_dopit-nepovnoltnogo-shcho-potrbno-znati.

28. Дрозд В. Г. Визнання висновку експерта недопустимим доказом у кримінальному провадженні: судова практика. *Напрями реформування кримінального процесуального законодавства в Україні :* матеріали наук.-практ. семінару (Харків, 10 берез. 2020 р.). Харків : ХНУВС, 2020. С. 48–50.

29. Збірка матеріалів із впровадження моделі «Барнахус» в Україні підготовлено Міжвідомчою координаційною радою з питань правосуддя щодо неповнолітніх за участі експертів. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/21316/file/BARNAHUS_web_2.pdf

30. Іщенко Т. В. Особливості початку досудового розслідування домашнього насильства. *Правові новели.* 2020. № 12. С. 92–100.

31. Ковбаса В. М. Актуальні питання тактичного забезпечення допиту неповнолітніх. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2014. № 1. С. 253–258.

32. Когутич І. І. Криміналістика : курс лекцій. Київ : Атіка, 2009. 888 с.

33. Комаринська Ю. Б. Засади встановлення психологічного контакту із потерпілими від кримінальних правопорушень, що пов'язані із домашнім насильством. *Юридична психологія*. 2023. № 1 (32). С. 43–50. DOI: DOI: https://doi.org/10.33270/03233201.43

34. Комаринська Ю. Б. Психолого-криміналістична характеристика особи потерпілого в кримінальних правопорушеннях, пов'язаних із домашнім насильством. *Юридична психологія.* 2021. № 2 (29). С. 82–91. DOI: https://doi.org/10.33270/03212902.82

35. Комаринська Ю. Б. Стан наукових досліджень криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. *Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Харків, 2021. С. 181–182. URL: content (univd.edu.ua)

36. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: академічний курс : підручник. Київ : Ін Юре, 2004. 240 с.

37. Корнієнко М. В., Лабунь А. В. Новели законодавства України щодо протидії домашньому насильству. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2018. Вип. 4. Ч. 1. С. 54–57. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/1574

38. Крапивін Є., Бєлоусов Ю., Орлеан А. Допити в умовах воєнного стану: особливості фіксації інформації та необхідність змін до законодавства. *JustTalk.* 23 берез. 2022 р. URL: https://justtalk.com.ua/post/dopiti-v-umovah-voennogo-stanu-osoblivosti-fiksatsii-informatsii-ta-neobhidnist-zmin-do-zakonodavstva

39. Криміналістика : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Ін Юре, 2004. 728 с.

40. Криміналістика : підруч. для студентів юрид. спец. вищ. закл. освіти / [В. М. Глібко, А. Л. Дудніков, В. А. Журавель та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. Київ : Ін Юре, 2001. 684 с.

41. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків : Право, 2020. С. 416–418.

42. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

43. Кримінальний процес : підручник / [Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій та ін.] ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2013. С. 366–368.

44. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

45. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ : Юстініан, 2012. 1328 с.

46. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. *Pidru4niki*. URL: https://pidru4niki.com/1584072058311/pravo/kriminalniy_protsesualniy_kodeks_ukrayini_naukovo-praktichniy_komentar

47. Лисаченко С. Л. Проблеми проведення допиту на стадії досудового розслідування. *Порівняльно-аналітичне право.* 2017. № 6. С. 364–368. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/528397

48. Литвиненко О. Г. Окремі аспекти застосування «Зеленої кімнати» як місце допиту неповнолітнього підозрюваного. 2022. DOI: https://doi.org/10.32782/39221373

49. Луговий І. О. Питання порушення базових прав дітей в умовах воєнного стану. *Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри :* матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 19 жовт. 2023 р.). Дніпро : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2023. С. 120–122.

50. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство : метод. посіб. / авт.-упоряд.: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман ; за заг. ред. Т. Цюман. Київ : ЛИМЕНКО, 2015. 114 с.

51. Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ, 2021. 48 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/16976/file/Green%20Room%20Methodology%20for%20Police%20Offciers.pdf

52. Мірошниченко І. Запобігання злочинам стосовно літніх людей у сім'ї. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ.* 2013. № 3. С. 223–229.

53. Модель «Барнахус»: загальна характеристика і впровадження в Україні. *UNICEF, for every child*. URL: https://www.unicef.org/ukraine/documents/model-barnahus-implementation-ukraine

54. Настільна книга слідчого : наук.-практ. вид. для слідчих і дізнавачів / [М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін.]. Київ : Ін Юре, 2003. 720 с.

55. Негребецький В. В. Перевірка показань підозрюваного на місці: тактика і психологія : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2005. 20 с.

56. Осипенко І. П., Пророченко В. В. Використання можливостей невербальної інформації у розслідуванні злочинів. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2019. № 6. С. 392–395. DOI: https://doi.org/10.32782/2524 0374/2019-6/94

57. Павлова Н. В., Антропов Б. О. Допит малолітньої та неповнолітньої особи при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених шляхом обману. *Історико-правовий часопис.* 2022. Т. 17. № 2. С. 157–163. DOI: https://doi.org/10.32782/2409-4544/2021-2/22

58. Павлюк О. С. Окремі аспекти розслідування вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із домашнім насильством. *Прикарпатський юридичний вісник.* 2022. Вип. 3 (44). С. 95–99. DOI: https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2022.21

59. Павлюк О. С. Тактичні особливості допиту потерпілих осіб похилого віку. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи :* матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. Київ, 2017.

60. Панасюк В. В. Обстановка, місце та час вчинення домашнього насильства щодо осіб похилого віку. *Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України*. Київ, 2023. URL: content (naiau.kiev.ua)

61. Панасюк В. В. Характеристика особи правопорушника й потерпілого від домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* : матеріали Міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 листоп. 2023 р.). URL: content (naiau.kiev.ua)

62. Плетенець В. Особливості підготовки до допиту неповнолітніх за фактами подій насильницького, сексуального чи трагічного характеру в умовах воєнного стану. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 13 (13). DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13(13)-67-76

63. Попов Г., Урумова І., Цюман Т. Методичні рекомендації щодо опитування дітей у межах розслідування : метод. посіб. Київ, 2021. URL: https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/child_witness_dl/Metod_recomendations_opytyvanya_ditey_UKR.pdf

64. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text

65. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні : Закон України від 16 груд. 1993 р. № 3721-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12

66. Про охорону дитинства : Закон України» від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text

67. Проект Ради Європи «Зміцнення та захист прав дітей в Україні». *Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство*. Київ, 2015. URL: https://rm.coe.int/guidelines-druk-2-/168075de3b

68. Пчеліна О. В. Перспективність побудови методики розслідування домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 329–332. DOI: 10.32782/2524-0374/2020-4/79

69. Романюк В. В. Деякі особливості допиту неповнолітнього підозрюваного у кримінальному провадженні. *Право і Безпека.* 2016. № 4. С. 81–85.

70. Романюк В. В. Участь педагога, психолога та лікаря в кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2014. № 4 (67). С. 101–109.

71. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.

72. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text

73. Слухаєнко Ю. М. Криміналістична характеристика домашнього насильства. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.* 2020. Вип. 3 (91). С. 110–118.

74. Сокиран Ф. М. Сучасні концепції психологічного впливу на досудовому слідстві : монографія / ред. В. Г. Гончаренко. Київ : Правник, 2002. 172 с.

75. Сокиран Ф. М., Сокиран М. Ф. Шляхи вдосконалення тактики психологічного впливу при проведенні окремих слідчих дій : посібник. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 160 с.

76. Ткачова О., Руніхіна Н., З. Кекелідзе, Ю. Котовська та ін. Методичні рекомендації щодо попередження жорстокого поводження з літніми людьми в закладах охорони здоров'я. URL: http://vokgvv.oblzdrav.ru/docs/news/151217/gestokoe_obraschenie_2017.pdf

77. Томін С. В. Оцінка криміналістично-значущої інформації, отриманої від осіб у процесі розкриття та розслідування злочинів. *Проблеми вдосконалення практики застосування кримінально-правових засобів протидії злочинності органами внутрішніх справ* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 30 верес. 2004 р.). Львів, 2004. С. 67–70.

78. Фунікова О. В. Застосування психологічного впливу в тактиці проведення слідчих дій. *Сучасні проблеми криміналістики. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.* 2013. Вип. 9. С. 113–119.

79. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

80. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 308 с.

81. Шаповал К. А. Деякі особливості тактики проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування вбивств, учинених у зв'язку із застосуванням домашнього насильства. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх*

справ. 2021. № 2 (93). С. 67–69. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle

82. Шендрик В. В. Особливості попередження злочинності неповнолітніх у США, Канаді та Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2012. № 1. С. 114–122.

83. Шепітько В. Ю. Довідник слідчого. Київ : Ін Юре, 2001. 208 с.

84. Шепітько В. Ю. Криміналістика : слов. термінів. Київ : Ін Юре, 2004. 264 с.

85. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія. Харків : Харків юрид., 2007. 432 с.

86. Шепітько В. Ю. Особа потерпілого в системі криміналістичної характеристики злочинів. *Проблеми законності.* 2018. Вип. 93. С. 168–174.

87. Шепітько В. Ю. Проблеми застосування психологічного впливу на досудовому слідстві (в контексті дотримання прав людини). *Вісник Академії правових наук України.* 2009. № 1 (56). С. 195–200.

88. Шукліна Н. Г. Методичні рекомендації для суддів щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната». Київ, 2022. 54 с.

89. Яїцька Д. І. Психологічний вплив та психічне насильство під час допиту: сутність і межі допустимості. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2019. № 5. С. 275–278.

90. Як опитувати дитину : порадник для фахівців, які беруть участь в опитуванні малолітніх свідків та потерпілих / авт.-упоряд.: А. Будзиньська ; пер. Л. Кухарська, Г. Христова. Київ, 2009. 64 с. URL: https://cutt.ly/tnnteRG

Навчальне видання

КОМАРИНСЬКА Юлія Борисівна,
ПАНАСЮК Вікторія Вікторівна

ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ДІТЕЙ, ЯКІ Є ПОТЕРПІЛИМИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Методичні рекомендації

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції
Дк № 4155 від 13.09.2011.
Підписано до друку 02.01.2026. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 4,5. Ум. друк. арк. 4,18